

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ DERS NOTLARI -I

AHMED FAKİH
SULTAN VELED
ŞEYYAD HAMZA
YUNUS EMRE
HOCA DEHHANÎ
GÜLŞEHRÎ
ÂŞIK PAŞA
AHMEDÎ
HOCA MESUD
KADI BURHANEDDİN
ŞEYHÎ
ŞEYHOĞLU MUSTAFA
SÜLEYMAN ÇELEBİ
KADI DARÎR
EBU'L-HAYR RUMÎ
BERGAMALI KADRÎ

Prof. Dr. Dr. Ali AKAR

DEDE KORKUT YUSUF U ZELİHA
SÖHEYL Ü NEVBAHAR RAHATÜ'L-
KULÜB GARİBNÂME YUNUS EMRE

76
دردارہ بکترعب آدم بندي «بوزايينيا چنگو ردي»
بیرک بندي «تاعنون اعزلک اوزم برسوردي»
کيلک کلدي «باسي بیزک بری تو گندي» فائق بری
کلدي زکوردي «سلطانم کوردي کولک جاپک اوزم»
برقزبی اوتانم وکلشچ یازوب براتانم کورکلا ولا

MUĞLA 2014©

(SON GÜNCELLEME: 24.03.2014)

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ

GİRİŞ

Eski Anadolu Türkçesi [EAT], Oğuzcannın 13-15. yy da Anadolu'da oluşan yazı dilinin adıdır. Bu dil aynı zamanda Oğuz lehçesinin ilk yazı dili olma özelliğine sahiptir. 13. yy'dan itibaren Hazar ötesi Oğuz ata yurtlarından Anadolu'ya göç eden boylar, burada kendi ağız özelliklerine dayalı bir yazı dili oluşturmaya başladılar. Bu yazı dili, Türkoloji literatüründe “Eski Anadolu Türkçesi”, “Eski Türkiye Türkçesi”, “Eski Osmanlıca” gibi adlarla anılmaktadır. Biz yaygın olan Eski Anadolu Türkçesi kullanımını tercih edeceğiz.

Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerine bakıldığında Hazar ötesinde konuşulan Oğuz-Türkmen ağız özellikleri ile Anadolu'da oluşturulan yeni yapıların bir sentezi çıkar karşımıza. Bu dilin uzantılarına günümüzdeki konuşma dillerinde, ağızlarında rastlarız.

Bu dil, Anadolu, Azerbaycan, Suriye ve Irak'ı kapsayan geniş bir alanda yazılmış ve konuşulmuştur.

Eski Anadolu Türkçesi, Köktürk, Uygur ve Karahanlı, Harezmi lehçeleri ile doğrudan irtibatlandırmak mümkün görülmemektedir. Çünkü Eski Anadolu Türkçesi ile bu diller arasında özellikle ses bilgisi, bazı eklerin kullanım sıklığı ve yaygınlığı, kelime dağarcığı bakımından çeşitli farklılıklar bulunmaktadır. Bu yazı dili, Hazar ötesindeki Türkçeden beslenerek Anadolu'ya oradan çoğu formları taşımış fakat yerli Oğuz ağızları üzerine kurulu “yeni” bir dildir. Fakat bu “yenilik”i ayrı bir dil olarak görmemek gerekir, çünkü Eski Anadolu Türkçesi genel Türkçenin önemli bir lehçesi ve sağlam bir koludur.

Eski Anadolu Türkçesinin ilk yazı dili olmasından sebebiyle yazım (imla), ses, yapı ve sözcüksel özellikler bakımından varyantlı bir dil özelliği gösterir. Bu dönemde yazılmış onlarca metinde bu varyantları tespit etmek mümkündür. Bunun en önemli sebebi, Arap alfabesinin Oğuzca sözcüklerin yazımında ilk defa kullanılıyor olmasıdır. Bu yüzden söz konusu dönemlerde yazılmış olan metinlerde yazardan yazara, bölgeden bölgeye ses ve yapı değişiklikleri tespit edilmektedir. Tabii bu farklılıklar ve değişimler, yalnızca Türkçe kelime ve ekler için geçerlidir; Arapça ve Farsça kökenli sözlerin yazımında kaynak dillerindeki biçimlere sadık kalmıştır.

Dilin tarihî gelişim çizgisinde Eski Anadolu Türkçesine ait eserler üç dönemde ele alınmaktadır:

- 1) Selçuklu dönemi Türkçesi (11.–13. yy)
- 2) Beylikler dönemi Türkçesi (13-15. yy)
- 3) Osmanlı Türkçesine geçiş dönemi(15-16. yy)

Selçuklu dönemi eserleri, 11. yüzyılda Oğuzların İran’da Selçuklu devletini kurmalarından sonra yazıldığı kabul edilen Türkçe eserlerdir. Bu döneme ait fazla eserden söz etmek mümkün değildir. *Ferâiz Kitabı*, *Behcetü'l-Hadâyık*, *Kıssa-i Yusuf* gibi eserler bu gruba girerler (Akar, 2005). Selçuklu dönemi eserleri genellikle Harezm döneminde yazılmış eserler ile İran ve Anadolu’da oluşan Oğuz Türkçesinin ortak ve karışık dil özelliklerini gösterir. Bu yüzden “Karışık Dilli Eserler” olarak adlandırılmıştır.

Beylikler çağı eserleri ise 1243 yılında Köseadağ Savaşında Moğolların Anadolu Selçuklu devletine son vermelerinden sonra Anadolu’da Selçuklu hâkimiyeti bitmiş Moğol hakimiyeti altında Beylikler dönemi başlamıştır. Bu dönemde Anadolu beylerinin saray çevrelerinde, tekkelerde Türkçe eserler yazılmaya başlanmıştır. Özellikle Germiyanlı ve Osmanlı beyleri Türkçe yazan şair ve yazarları teşvik etmişlerdir. Anadolu’da Türkçenin yazı dili olmasında bu dönemin çok büyük yeri ve önemi vardır. Beylikler çağında mayalanan Türkçe daha sonra Osmanlı döneminde devletin diplomasi, eğitim, kültür ve sanat alanlarına kullanılarak bir imparatorluk dili olmaya başlayacaktır.

Osmanlı Türkçesine geçiş dönemi ise yaklaşık olarak 1453’ten başlayıp 16. Yüzyılda Osmanlı devlet müesseselerinin dili standart bir yapıya kavuşuncaya kadar sürecek olan bir dönemdir. Bu dönemde yazı diline bir tarafta Eski Anadolu çağından gelen ses ve yapı özellikleri diğer yandan eğitim ve diplomasi alanında yaygınlaşmaya başlayan standart yapılar tesir etmiştir.

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinin imlâsında iki önemli yazım geleneğinin etkisi vardır. Bunlardan biri Uygur yazı dili geleneğidir. Bu metinleri kaleme alanlar muhtemelen Harezm bölgesindeki medreselerde Uygur yazı dili geleneğini öğrenerek bu geleneği Anadolu’ya taşınmış olmalıdır. Bu dönemde yazılmış metinlerinde birtakım ekler, söz konusu yazı geleneği etkisiyle ilk dönemlerde çoğu zaman ayrı yazılmış, söz başındaki /k/-

/g/, /t/-/d/, /c/-/ç/ gibi sesleri karşılayan harflerin kullanımında birçok ikilikler, düzensizlikler göze çarpmaktadır.

Bu yüzden EAT metinlerinin her birinin kendine özgü bir yazı tarzı vardır. Özellikle Türkçe sözcüklerin yazımına dikkat etmek gerekir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇ

1. Oğuz adı

Oğuz kelimesine adına ilk olarak Köktürk yazıtlarında rastlanır. Buradan Oğuzların, Köktürklere bağlı ve ülkelerinin kuzey-batısında kalabalık kitleler hâlinde oturduklarını öğrenmekteyiz (dipnotlar). “oguz” sözünün etimolojisiyle ilgili çeşitli yayınlar yapılmıştır (Lit.). bunlarda açık ve kesin bir bilgi olmamakla birlikte, *ok+u+z* “boylar birliği” anlamına gelen ve Eski Türklerde aynı zamanda hukuki bir sembol olan “ok”la ilişkilendirilmesi akla yatkın görünüyor.

2. Tarih

Eski Türkiye Türkçesinin oluşma ve gelişme tarihinin yazılması için öncelikle Oğuzların uzun ve maceralı tarihlerini bilmek gerekir. Tarihî arka plan olmadan dilin incelenmesi yalnızca eser, yazar ve gramer odaklı yapılabilir ki bu da “tarihsel” bir olgu olan dilin incelenmesinde eksik kalır.

BAŞLICA SES BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde başlıca ses bilgisi özellikleri şunlardır:

1) /e/ /i/ /è/ sorunu

Türkçe metinlerde görülen en karışık sorunlardan biridir. Türkçe kelimelerin kök hecesinde bulunan bu ses, Yenisey yazıtlarında müstakil bir işaretle (E) karşılanmıştır. Uygur, Arap, Kiril ve Latin alfabelerinde gösterilmemiştir.

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinin yazıldığı Arap alfabesinde de bu ses gösterilmemiştir. Bu sesle söylendiği düşünülen kelimeler genellikle y (“ى”) ile yazılmış ve bundan dolayı da /i/ olarak okunmuştur. Bazı metinlerde de /e/ ile yazıldığı görülür. Türkçenin anlam ayırt edici önemli bir ünsüzü olan bu sesi barındıran sözcükler ister i, ister e (ل) “elif, hemze” ile yazılsın kapalı e ile telaffuz edilmeleri gerekir.

Tablo I

Eski Anadolu Türkçesi metinlerde geçen kapalı e (è) ünlüsü taşıyan başlıca kelimeler

Okunuş	Yazılış	Anlamı
<i>bél</i>	بیل	“bel, sırt”
<i>bêş</i>	بیش	“beş”
<i>dèmek</i>	دیمك	“demek”
<i>èl</i>	ایل	“yurt, memleket”
<i>èrte</i>	ایرتہ	“erte”
<i>gèce</i>	گیجه	“gece”
<i>èrgürmek</i>	ایرگورمك	“ulaştırmak”
<i>vèrmek</i>	ویرمك	“vermek”
<i>yèdi</i>	ییدی	“yedi, 7”
<i>yèl</i>	ییل	“yel, rüzgâr”

2) Dudaksılaşma:

a) /-ğ/ /-ğ/ > /-ø/ Eski Türkçe (Köktürk, Uygur, Karahanlı)’deki kelime ve hece sonundaki /-g/ler Oğuzca’da düşmüştür.

ET	*	EAT	TT			
<i>arığ</i>	>	<i>*arığ</i>	>	<i>aru</i>	>	<i>arı</i> “temiz”
<i>seviğ</i>	>	<i>*seviğ</i>	>	<i>sevü</i>	>	<i>sevi</i> “aşk”
<i>kapuğ</i>	>	<i>*kapığ</i>	>	<i>kapu</i>	>	<i>kapı</i> “kapı”
<i>sarığ</i>	>	<i>*sarığ</i>	>	<i>saru</i>	>	<i>sarı</i> “sarı”

bilig > **bilig* > *bilü* > **bili* “bilgi”
saçığ > **saçığ* > *saçu* > *saçı** “saçı”

3) Ünlüsü Sürekli Yuvarlak Olan Ekler:

Eski Anadolu Türkçesinde bazı eklerin ünlüleri sürekli yuvarlak olarak geçer. Günümüz Türkçe’inde, bu ekler, düz şekilli biçimleriyle de karşımıza çıkarlar.

a) Herhangi bir fonetik sebebi bağlı olmadan meydana gelen yuvarlaklaşmalar:

Bazı ekler herhangi bir fonetik sebebe bağlı olmaksızın yuvarlaklaşmaktadır, bunların başında {-uk / -ük} fiilden isim yapma eki gelir.

artuk < *art-uk*, *eksük* < *eksü-k*, *tanuk* < *tanu-k*, *danişuk* < *daniş-uk*

b) {-up / -üp} Zarf fiil eki: Eski Anadolu Türkçesinde sadece iki şekli var. Günümüz Türkçesinde ünlü uyumuna girerek dört şekilli hâle gelmiştir. Ek, Eski Türkçede yalnızca {-p} şeklindeydi. Yanındaki yardımcı ünlü ekin bünyesine dahil olarak kalıplaşmıştır.

gir-üp, *yak-up* *gör-üp*

c) {-uban /-üben} Zarf fiil eki: Eski Türkçedeki {-upan/-üpen; -pan/-pen} şeklinin bir türevidir.

bağlan-uban “bağlanarak”, *id-üben* “ederek”

ç) {-dur/-dür} Ettirgenlik (faktitif) Eki

yaraş-dur-mış, *bil-dür-di*

d) {-ur /-ür} Ettirgenlik (faktitif) eki

yit-ür-mez, *geç-ür-ür*

e) {-gur /-gür} Ettirgenlik (faktitif) eki. Örneği azdır.

ir-gür-di “ulaştırdı, yetiştirdi, kavuşturdu”

Daha sonra -gur/-gür > -ur / -ür hâline gelmiştir.

f) {-sun / -sün} / {-sunlar /-sünler}: 3. tekil ve çoğul şahıs emir ekleri.

damla-sun, *dime-sün-ler*

g) {-dur / -dür}: Bildirme eki.

güneş-dür, *yakın-dur*

*Eskiden gelin damadın evine geldiğinde gelinin başına bereket getirmesi için bozuk para, şeker, buğday gibi atılan şeyler.

Eski Anadolu Türkçesinde bunların yanında Eski Türkçe biçimleri düz ve yuvarlak şekilde olan (4 şekilli) bazı eklerde yuvarlaklaşarak tek şekilli hale gelmiştir.

ğ) {-^om / -^omIz} 1. tekil ve çoğul iyelik ekleri

kat-um-da, boynuz-umuz

h) {-^oñ / -^oñIz} 2. tekil ve çoğul iyelik ekleri.

saç-uñ, cema-üñ

ı) {-^oñ / -^onIñ} İlgî hâli eki.

lale-nüñ, rahmet-ün-üñ, sen-üñ

i) {+II}{+sIz} Olumlu ve olumsuz anlamda sıfat yapma ekleri

Olumlu anlamlı sıfat yapan ek, ET'de {+lığ /+lig} düz ünlülü ve iki şekilli idi. Daha sonra sonundaki /g/ler düşünce Eski Anadolu Türkçesinde bu düşmenin etkisiyle ekin ünlüsü yuvarlaklaştı. Günümüz Türkçesinde ise bu ek uyuma girerek {-IX} şekline dönüşmüştür.¹

Olumsuz anlamı sıfat yapma eki {+sIz} Eski Türkçede olduğu gibi düz ünlülü ve iki şekilli olarak görülür. Bu ek 16. yüzyıldan sonra dört şekilli hâle dönüşmüştür.

<u>ET</u>		<u>EAT</u>		<u>T.T</u>
{+lığ/+lig}	>	{+lu/+lü}	>	{+IX}
{+sIz}	>	{+suz/+süz}		{+sXz}

yaş-lu, yağ-lu, diken-süz, sen-süz

j) {-dIm} Görülen geçmiş zaman 1. tekil şahıs eki. Bu ek de yalnızca dar yuvarlak ünlülüdür. Düz dar ünlülü şekilleri daha sonra gelişmiştir.

ayrıl-dum, benzet-düm, yaz-dum

k) {-dIñ} Görülen geçmiş zaman 2. tekil şahıs eki.

gelme-düñ, kıl-duñ

l) {-dIk} Görülen geçmiş zaman 1. çoğul şahıs eki.

vir-dük, gel-dük, kıl-duk

m) {+Iz} 1. çoğul şahıs bildirme eki. Bu ek de yalnızca yuvarlak dar ünlülüdür. Düz dar ünlülü şekilleri daha sonra gelişmiştir.

¹ Bu eki {+lığ/+lik} isimden isim yapan ekle karıştırmamak gerekir.

biz-üz, perişan-uz

n) {-AvIz} istek 1. çoğul şahıs eki

id-evüz “edelim”, *kıl-avuz* “kılalım”

o) {-Ir} Geniş zaman eki. Bu ek de yalnızca yuvarlak dar ünlülüdür.

Düz dar ünlülü şekilleri daha sonra gelişmiştir.

vir-ür “verir”, *yat-ur* “yatar”

ö) {-u} Zarf fiil eki. Bu ek de yalnızca yuvarlak dar ünlülüdür. Düz dar ünlülü şekilleri daha sonra gelişmiştir.

di-y-ü “diyerek”, *uğra-y-u* “uğrayarak”, *gözle-y-ü* “gözleyerek”

4) Ünlüsü Sürekli Düz Olan Ekler

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde yukarıdaki yuvarlak eklerin aksine bazı ekler de sürekli düz olarak geçmektedir.

a) {-I} Belirtme hâli eki

Bu ek bilindiği gibi Eski Türkçede {-^oğ/-^og} şeklinde idi. Oğuzca’da /g/’nin düşmesiyle aradaki yardımca ses, ekin yerine almış ve {-I} şekline dönüşmüştür. Günümüz Türkçesinde ise dil dudak uyumu gelişerek dört şekilli hâle gelmiştir.

müşkilüm-i; serhoş-ı, konum-ı, ayşumuz-ı

b) {-I} 3. tekil şahıs iyelik eki

(anuñ) boynuz-ı, arpa ok-ı “arpa başağı”

c) {-dI} Görülen geçmiş zaman 3. tekil şahıs eki

ur-dı, gör-di

ç) {mı} soru eki

sakınır mı? yok midur? bu mıydı?

d) {(+n)I} Zamir n’li belirtme hali eki (Akuzatif)

yüzi-n-i, gözi-n-i

e) {+sI} 3. tekil şahıs iyelik eki

kamu-sı “hepsi”, *kapu-sı, kohı-sı* “kokusu”, *gözü-si* “aynası”

f) {+cI} İsimden isim yapma eki (Meslek isimleri yapar)

demür-ci, yol-cı, odun-cı

g) Dönüşlülük ve edilgenlik eklerinin bağlantı ünlüleri

ol-ı-n-dı, bul-ı-n-dı, ur-ı-n-dı, döğ-i-n-di

dök-i-l-üp, sür-i-l-meye

ğ) {-mİş} Öğrenilen geçmiş zaman eki
göyin-miş “yanmış”, *öl-miş-em*, *ko-muş-am*

h) {-sİz} 2. çoğul şahıs eki

Sürekli istek ekinin üzerinde gelir. İstek eki a/e dir. O yüzden düz
şeklinden örnek verilir.

bul-a-sız

ı) {-sİz} 2. çoğul şahıs bildirme eki

canlarum-sız, *dermanlarum-sız*

i) {-gıl/-gil} 2. tekil şahıs emir eki

sun-gıl “sun! uzat!”, *tut-gıl*, *gör-gil*

j) {+lIk} isimden isim yapma eki

toğru-lık, *kendü-lig-inden*, *konuk-lık*

k) {-IcI} Fiilden isim yapma eki

tur-ıcı, *gör-ici*

5) Ünsüzlerle İlgili Notlar

1- /k-/ > /h-/ sızıcılılaşması

Bilindiği gibi eski Türkçe’de /h/ sesi yoktu. Eski Türkçedeki söz başında art sıradan ünlü taşıyan belirli kelimelerdeki söz başı /k-/ sesi Eski Anadolu Türkçesinde sızıcılılaşarak /h-/’ya dönüşmüştür. Bu değişim kelime başında olduğu gibi hece başında ve hece sonunda da görülmektedir.

Eski Anadolu Türkçesi metinlerde rastlanan /k/ > /h/ sızıcılılaşması

örnekleri

<u>Kelime Başı</u>	<u>Hece Başı</u>	<u>Hece Sonu</u>
<i>hanı</i> (<ET <i>kanı</i>)	<i>uy-hu</i>	<i>çoh</i>
<i>hakan</i> (<ET <i>kagan</i>)	<i>ko-hu</i>	<i>yoh</i>
<i>hangı</i> (<ET <i>kangı</i>)	<i>ar-ha</i>	<i>oh</i> “ok”
<i>han</i> (<ET <i>kan</i>)	<i>a-hıt-</i> “akıtmak”	<i>yazuh</i>

Bu sızıcılılaşmanın hece başı ve hece sonundaki örnekleri zaman içinde Azerbaycan Türkçesinde ölçünlüleşmiş (standartlaşmış) ve Azerbaycan yazı diline girmiştir. Türkiye Türkçesi yazı dilinde ise yukarıdaki /h/li yapılar

yeniden /k/lı şekillere dönüşmüştür. Anadolu'nun Doğu ve Orta Anadolu ağızlarında ise bu sızıcılaşma Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi yaygınlaşmıştır.

2) /g-/ < /k-/ değişikliği

Oğuzca'nın Eski Türkçe ve onun devam sayılabilecek Karahanlı, Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçelerinden ayrılan en önemli özelliklerinin başında söz başında bu değişiklik gelir. Oğuzca söz başındaki tonsuz damak ünsüzü /k-/ yı tonlularlaştırarak /g-/ ye dönüştürmüştür. Ön sıradan ünlü taşıyan hemen hemen bütün kelimeler için bu kural geçerlidir.

gel- < ET *kel-*

git- < ET *kit-*

Diğer Tarihî Lehçeler Oğuzca

/k-/ > /g-/

Yalnız art sıradan (kalın) ünlü taşıyan kelimelerde bu kural tam olarak geçerli değildir. ET ve onun devamı olarak gördüğümüz Karahanlı, Harezmi ve Çağatay Türkçeleri'nde art sıradan (kalın) ünlü taşıyan kelime baş k'ları korumuştur. Eski Anadolu Türkçesinde de bu kural geçerlidir. Yalnız Oğuzca'nın Türkmen ve Azerbaycan yazı dillerinde bu /k/lar /ğ/ya dönüşmüştür.

Tarihî lehçelerde söz başı /k/ sesinin durumu.

ET	Karahanlı T.	Harezmi T.	Kıpçak T.	Çağatay T.	EAT
ķ-	ķ-	ķ-	ķ-	ķ-	ķ-
<i>ķapıġ</i>	<i>ķapıġ</i>	<i>ķapıġ</i>	<i>ķapıġ</i>	<i>ķapıġ</i>	<i>ķapu</i>

Oğuz lehçelerinde söz başı /k/ sesinin durumu

Türkiye Türkçesi	Azerbaycan T.	Türkmen T.	Anadolu Ağızları
ķ-	ğ-	ğ-	ğ-
<i>ķol</i>	<i>ğol</i>	<i>ğol</i>	<i>ğol</i>

3) /b-/ > /v-/ değişmesi

E.T.'deki kelime başı ve kelime ortası /-b/, /-b-/ lerin, Eski Anadolu Türkçesinde /v/ye dönüştüğünü görüyoruz. Bu dönüşümün sebebi dudak

ünsüzleridir. Bilindiği üzere dudak ünsüzleri, oluşum noktaları kendilerine yakın bir diğer dudak ünsüzüne dönüşebilmektedir. Bu değişmeye tabi olan üç kelime vardır: *bar*, *bar-* *bir-*

<u>Eski Türkçe</u>	<u>Eski Anadolu Türkçesi</u>
<i>bar</i>	<i>var</i> “mevcut”
<i>bar-</i>	<i>var-</i> “varmak, ulaşmak”
<i>bir-</i>	<i>vir-</i> “vermek”

İki ekte de /b/ > /v/ değişikliğini görmekteyiz. Bu ekler şahıs zamiri kökenli bildirme ekleridir.

<i>ben</i>	>	<i>-ven</i>	<i>bilür-ven</i>	“bilirim
<i>biz</i>	>	<i>-vuz</i>	<i>kurtıl-a-vuz</i>	“kurtulalım”

Bunların yanında bazı kelimelerin ortasında ve sonundaki /b/lerin Eski Anadolu Türkçesinde /v/ye dönüştüğünü görüyoruz.

<u>Eski Türkçe</u>	<u>Eski Anadolu Türkçesi</u>
<i>eb</i>	<i>ev</i>
<i>seb-</i>	<i>sev-</i>
<i>eb-</i>	<i>iv-</i> “acele etmek”
<i>yablak</i>	<i>yavlak</i> “kötü”
<i>yabız</i>	<i>yavuz</i> “kötü”
<i>tabışkan</i>	<i>tavşan</i>
<i>karabaş</i>	<i>karavaş</i> “cariye”
<i>sab</i>	<i>sav</i> “söz”
<i>sub</i>	<i>suv</i> > <i>suy</i> > <i>su</i>

4) /p-/>/ /b-/ değişmesi

Bilindiği gibi ilk Türkçe’de kelime başında /b/ sesi yoktur. Bu /b/ler /p/den tonlulaşma yoluyla gelişmiştir. Eski Anadolu Türkçesinde de Genel Oğuzca’nın ve Türkiye Türkçesi yazı dilinin aksine bazı /p/ler tonlularak /b/ye dönüşmüştür.

<i>barmak</i>	“parmak”
<i>busu</i>	“pusu”
<i>bıñar</i>	“pınar”

5) /t-/> /d-/ değişmesi

Eski Türkçe ve onun devamı olarak gelişen Karahanlı, Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçeleri'nde kelime başı tonsuz diş ünsüzü /t/ler, Eski Anadolu Türkçesinde ve Oğuz lehçelerinde genellikle tonlulaşarak /d/ye dönüşmüştür. Bu dönüşüm ön sıradan ünlü taşıyan kelimelerde daha yaygın, art sıradan ünlü taşıyan kelimelerde ise Türkiye Türkçesi yazı dilinde istikrarsızlıklar vardır. Fakat art sıralı ünlülerdeki bu /t-/lerin bir yazım (imla) mı, yoksa ses bilgisi sorunu mu olduğu tartışılmalıdır.

Ön sıradan ünlü taşıyan kelimelerde söz başı /t-/lerin durumu

<u>Eski Türkçe</u>	<u>Eski Anadolu T.</u>
/t-/	/d-/ (nadiren t-)
<i>teg-</i>	<i>değ-</i>
<i>ti-</i>	<i>de-</i>
<i>tök-</i>	<i>dök-</i>
<i>tüt-</i>	<i>tüt-</i>

Art sıradan ünlü taşıyan kelimelerde söz başı /t-/lerin durumu

<u>Eski Türkçe</u>	<u>Eski Anadolu T.</u>	<u>Okunuşu</u>
/t-/	/t-/~/d-/	[d-]
<i>tag</i>	<i>tag</i>	[dağ]
<i>tur-</i>	<i>tur-</i>	[dur-]
<i>tuz</i>	<i>duz</i>	[duz]
<i>tüt-</i>	<i>tut-/dut-</i>	[dut-]

Eski Anadolu Türkçesindeki bu /t-/li aslında yalnızca bir yazım özelliğidir. Bunların *ti* ile yahut *dal* ile yazılışlarının bir önemi yoktur, daima Oğuz lehçesinin geleneksel ve yaygın tonlulaşma kuralına uygun tarza /d/ ile telaffuz edilmelidir.

